

Jens Mammen
Privat: Vestergade 39
8000 Århus C
tlf. 86 76 35 01 / 23 38 22 00
mail: jens@psy.au.dk

12. juli 2007

Ministeren for videnskab, teknologi og udvikling
Bredgade 43
1260 København K

Kære Helge Sander!

Med din skrivelse af den 31. januar 2006 udpegede du mig som medlem af Udvalgene Vedrørende Videnskabelig Uredelighed, Udvalget for kultur- og samfundsvidenskabelig forskning, for perioden fra 1. februar 2006 til 31. januar 2010. Jeg takker for din tillid, men må med meget stor beklagelse ansøge om at blive løst fra opgaven. I det følgende skal jeg forsøge at beskrive baggrunden for min ansøgning.

Jeg har hidtil været glad for medlemskabet, bl.a. fordi jeg anser det for en vigtig opgave at kunne være med til at værne om dansk forsknings høje standard, ikke bare i henseende til generel kvalitet, men også i henseende til den åbenhed og ærlighed, som må forlanges af de videnskabelige miljøer som en betingelse for en velinformeret og seriøs debat og formidling, både mellem forskere indbyrdes og mellem forskere og befolkningen i øvrigt.

I september 2006 indbragte nu pensioneret professor Helmuth Nyborg en sag for UVVU, hvor han ønskede at blive rensset for påstande om videnskabelig uredelighed, der var fremsat som led i Aarhus Universitetets undersøgelser og beslutninger vedrørende kvaliteten af Helmuth Nyborgs såkaldte Skanderborg-projekt. Sagen blev behandlet i Udvalget for kultur- og samfundsvidenskabelig forskning. Da jeg som institutleder på Psykologisk Institut fra 1. februar 2001 til 31. juli 2006 havde været involveret i sagen, erklærede jeg mig inhabil og deltog ikke i sagsbehandlingen. Professor Lise Togeby erklærede sig i øvrigt også inhabil med henvisning til, at sagen involverede en klage over dekanen for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet og dermed hendes foresatte.

Sagen blev derfor behandlet af formanden landsdommer Poul Lodberg, fire ordinære medlemmer af

udvalget og to suppleanter. Som grundlag for sagsbehandlingen forelå Nyborgs klage, de indhentede hørings svar og et meget omfattende bilagsmateriale til Aarhus Universitets behandling af sagen. Den 4. juli 2007 forelå så udvalgets afgørelse, som blev sendt til sagens parter. Via Helmuth Nyborg og Jyllandsposten blev hele afgørelsen dagen efter offentligt tilgængelig på internettet.

Afgørelsen er blevet genstand for omfattende debat i medierne og har affødt officielle reaktioner fra Aarhus Universitets ledelse, som jeg går ud fra, du er bekendt med. Denne debat og universitetets reaktioner kaster naturligvis et lys tilbage på afgørelsen. I en kronik den 10. juli i Jyllandsposten (se vedhæftede fotokopi/pdf-fil) har jeg kommenteret afgørelsen og formulerer en så stærk kritik af den, at jeg har måttet overveje mit fortsatte medlemskab af UVVU. Jeg henviser først og fremmest til kronikken, men vil her tilføje et par uddybninger.

Jeg vil gerne understrege, at det ikke drejer sig om en simpel uenighed. Som medlem af et udvalg med den opgave at foretage skøns mæssige afgørelser, kan man ikke undgå ind imellem at komme i mindretal eller tilsvarende føle sig "stemt ned" også i tilfælde, hvor man p.g.a. inhabilitet ikke har kunnet deltage. Det vil næppe være rimeligt at overveje sit medlemskab alene af denne grund.

I den aktuelle sag mener jeg imidlertid, at udvalget har misforstået sin opgave og har taget stilling til andre spørgsmål end dem, som de i henhold til bekendtgørelsen burde have forholdt sig til. Som bekendtgørelsen er formuleret, skal udvalget tage stilling til, om der foreligger videnskabelig uredelighed, der er defineret som "*utilbørlig vildledning om egen videnskabelige indsats og/eller videnskabelige resultater*". Det er af hele sammenhængen og intentionen med bekendtgørelsen klart, at der ikke skal tages stilling til forskningens kvalitet som sådan. Det er en opgave for den frie kollegiale debat og i sidste instans for ansættelsesstedet. Det der skal tages stilling til, er derimod, om den måde, forskningen er rapporteret på, vildleder læseren sådan, at kvalitetsvurderingen vanskeliggøres eller gøres umulig. For at sige det helt kort, jævnt og firkantet: Den kollegiale debat og ansættelsesstedet skal vurdere, om undersøgelsen er god eller dårlig. UVVU skal undersøge, om der er løjet eller tilbageholdt nødvendige oplysninger. Hvis det sidste er tilfældet, kan den første vurdering nemlig ikke komme til at foregå. Og derfor har vi brug for særlig vogtning af videnskabelig redelighed, også som et led i institutledernes tilsyn, jfr. universitetslovens bestemmelser. Det er ikke uredeligt at være dårlig til sit arbejde. Men det er uredeligt, hvis man med forsæt eller grov uagtsomhed prøver at skjule det. Det er det sidste, som UVVU skal tage stilling til, ikke det første.

Hvis et forskningsarbejde er dårligt eller benytter forkerte metoder, og det ikke er erkendt, kan formidlingen af det komme til at vildlede modtageren. Men det er ikke i sig selv uredeligt. Det er kun, hvis forskeren selv ved forsæt eller grov uagtsomhed er skyld i, at undersøgelsens svagheder ikke er erkendt, at det er uredeligt. Spørgsmålet, om hvorvidt befolkningen bliver bildt noget forkert ind angående forskningens resultater, som UVVU hæfter sig ved, kan aldrig være et kriterium i sig selv, og er derfor sagen uvedkommende. Det sker løbende, at befolkningen får forkerte oplysninger, fordi der hele tiden kommer nye og bedre metoder, som fører til nye resultater. Tænk, hvis vi på dette grundlag hver gang dømte de forskere, der havde fået uret, for uredelighed. Så ville der være nok at gøre for UVVU. Omvendt er det, at en forsker senere får ret, via egne eller andres undersøgelser, heller ingen som helst garanti for, at hans undersøgelse har haft høj kvalitet eller har været beskrevet redeligt. Og det sidste er centralt i den aktuelle sag.

Når UVVU således i deres afgørelse gør sig tanker om, hvorvidt befolkningen bliver vildledt af Nyborgs resultater eller ej ud fra befolkningens kendskab til hans holdninger, er det derfor i bedste fald irrelevant i forhold til UVVU's opgave. Om Helmuth Nyborgs forskningsresultater – tilfældigt eller ej – falder sammen med andre forskeres resultater, og derfor er mere eller mindre overraskende, er også irrelevant. At *"de påpegede fejl ikke på afgørende måde ændrer de konklusioner, som data kan begrunde"*, er også irrelevant for bedømmelsen af, hvorvidt der er givet sande oplysninger om dataenes måde at være indhentet på. Det siger hverken noget om undersøgelsens kvalitet eller om, hvorvidt undersøgelsen er beskrevet sandfærdigt og dermed tilgængelig for kritisk vurdering.

UVVU's overvejelser over universitetets frister for efterfølgende indhentning af forsømte oplysningspligter er også i bedste fald perifere i forhold til UVVU's opgave.

I stedet for alle disse i denne sammenhæng ligegyldige eller perifere overvejelser skulle UVVU have koncentreret sig om det, som de ifølge bekendtgørelsen bliver bedt om. Har Helmuth Nyborg via fortællinger, tilbageholdte eller ukorrekte oplysninger vildledt om sin forskning og dermed hindret åben og informeret diskussion? Det er altså ikke metoderne eller resultaterne i sig selv, eller hvilket mere eller mindre overraskende indtryk de gør på befolkningen, der er interessante eller bør være i fokus i UVVU's sammenhæng, men derimod fortællingerne og de ukorrekte oplysninger. Dem skal der tages udgangspunkt i, og så skal det derefter vurderes, hvor stor skade de har gjort, og om der eventuelt er skærpene eller formildende omstændigheder. Igen må jeg understrege, at jeg med "skade" her ikke mener skade i forhold til undersøgelsens resultater, og hvilke konsekvenser de måtte have. Det hører til en vurdering af undersøgelsens kvalitet, som ligger uden for UVVU's regi. Med "skade" menes den skade, som de tilbageholdte eller usandfærdige oplysninger gør på andre forskeres mulighed for at vurdere den videnskabelige kvalitet, ikke selve resultaternes retning og størrelse, men deres troværdighed.

Aarhus Universitet har i sit fremsendte materiale givet en lang række eksempler på fortællinger og tilbageholdte eller ukorrekte oplysninger fra Helmuth Nyborg. For at gøre det helt klart drejer det sig ikke om ukorrekte resultater, men ukorrekte oplysninger om, hvad Nyborg har foretaget sig. Ingen af disse forseelser forholder UVVU sig til. Jeg havde kunnet acceptere en uenighed i vurderingen af disse forseelsers alvor. Det ligger inden for den skønsmæssige uenighed, der som sagt er et vilkår, man må finde sig i. Det jeg ikke kan acceptere, er at man ignorerer forseelserne, skønt de er omfattende og grundigt dokumenteret. Som et enkelt grelt eksempel dokumenteret i Aarhus Universitets høringssvar kan jeg nævne, at Nyborg i sin bog fra 2003, s. 208, direkte skriver: *"No particular pattern of reasons to refuse participation could be spotted in retrospect"* og igen i sin artikel fra 2005, s. 500: *"No particular pattern of reasons for refusing to participate could be spotted in retrospect"*. Dette er ikke bare en utilstrækkelig oplysning om design. Det er en direkte usandfærdighed, som står i skærende kontrast til den faktiske udvælgelsesprocedure af de undersøgte populationer, hvor kravet om at ville lade sig fotografere nøgen, få taget blodprøver, få målt kønsorganer m.m. må have været en grund for nogle adspurgte til ikke at ville deltage. Dette ene kritikpunkt burde alene være nok til at dømme hele undersøgelsen uredelig. Den direkte vildledning vedrørende det faktiske udvælgelseskriterium gør det umuligt for den videnskabelige offentlighed at vurdere undersøgelsen, og det er dette og en række lignende forhold, som UVVU burde have

forholdt sig til.

På denne baggrund har jeg ikke længere tillid til, at arbejdets tilrettelæggelse og gennemførelse i Underudvalget for kultur- og samfundsvidenskab er af tilstrækkelig lødighed. Jeg vil have svært ved opretholde rimelige samarbejdsrelationer til udvalgets øvrige medlemmer, og jeg vil kunne risikere at blive taget til indtægt for afgørelser, som jeg ikke kan stå inde for.

Hvis du skulle ønske det, uddyber jeg meget gerne mine synspunkter.

Med venlig hilsen

Jens Mammen

Kopi til UVVU